

9. DANI DJEČJIH VRTIĆA DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE

Tema: KURIKULUM I RAZVOJ KOMPETENCIJA DJETETA I ODGAJATELJA – ISKUSTVA IZ AKCIJSKIH ISTRAŽIVANJA

Davorka Guštin, prof. – stručni suradnik, pedagog u Dječjem vrtiću Rijeka, Centar predškolskog odgoja Kvarner:

Učimo zajedno - kako vrtić uskladiti s dječjom prirodom

Pedagoške godine 2002/2003. osnovana su Županijska stručna vijeća, među kojima i stručno vijeće odgajatelja Primorsko-goranske županije, čija je tema stručnog usavršavanja – VRTIĆ U SKLADU S DJEČJOM PRIRODOM.

Otvorila se tako još jedna mogućnost stručnog usavršavanja odgajatelja, čiji je cilj jačanjem osobne i stručne kompetencije odgajatelja – sudionika edukacije, pridonijeti unapređivanju odgojno-obrazovnog procesa i njegovu usklađivanju s dječjom prirodom.

Programom rada ovog Županijskog vijeća postavljene su sljedeće zadaće:

- omogućiti stjecanje znanja, vještina i sposobnosti potrebnih za primjenu suvremenih oblika rada s djecom predškolske dobi, sukladno najnovijim znanstvenim spoznajama o razvoju, učenju i potrebama djece predškolske dobi
- provoditi zajedničko, suradničko promatranje i istraživanje odgojno-obrazovnog procesa u vrtićima koristeći pogodnosti izravnog učenja u praksi
- omogućiti povezivanje odgajatelja (vrtića) te međusobnu razmjenu znanja i postignuća sa svrhom prepoznavanja i otkrivanja stvarne razine osobne prakse te poticanja pozitivnih promjena u razumijevanju i provođenju vlastitog odgojno-obrazovnog rada.

Tema stručnog usavršavanja – *vrtić u skladu s dječjom prirodom* - pobudila je velik interes odgajatelja u vrtićima Primorsko-goranske županije, što je vjerojatno pokazatelj osvještavanja potrebe za mijenjanjem postojeće prakse i traženja načina kako te promjene postići - kako oživotvoriti Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece koje kao prijedlog i predložak postoji već više od deset godina, a u velikom dijelu predškolskih ustanova nije rezultiralo stvarnim promjenama prakse. Sasvim je razumljivo što se promjene nisu dogodile same po sebi. Brojni stručni i znanstveni izvori govore o tome da promjene valja izvršiti u svakoj konkretnoj ustanovi, te da se taj proces može događati samo izravnim sudjelovanjem svih sudionika

koji putem akcijskih istraživanja mijenjaju i usavršavaju vlastitu praksu (prema Miljak, 2002).

Od ukupno prijavljenih 184, u edukaciju je 2003/2004. pedagoške godine uključeno 50 odgajatelja, koji čine dvije grupe – tzv. «riječku» i «županijsku» grupu, dok će interes ostalih odgajatelja moći biti zadovoljen u dužem vremenskom periodu, ili novim vidovima usavršavanja.

«Riječku grupu» županijskog vijeća čine odgajatelji Dječjeg vrtića Rijeka, njih 28, koji rade u tri različita Centra predškolskog odgoja (Kvarner, Potok i Zamet), u podcentrima – vrtićima: Vežica, Rastočine i Oblačić. Odlučili smo se za sudjelovanje cjelovitih timova odgajatelja pojedinih vrtića, što se kasnije pokazalo dobrim odabirom.

Tzv. «županijsku grupu» čini 22 odgajatelja iz većeg broja ostalih vrtića u Županiji, poglavito državnih: iz Kostrene, Bakra, Kraljevice, Krka, Novog Vinodolskog, Rijeke, Viškova, Kastva, Čavala, Delnica, Moravica, Raba i Malog Lošinja. Odgajatelji u ovoj grupi u pravilu su pojedinačni predstavnici svojih vrtića, ili čine njihovu manju grupu, što određuje drugačiju dinamiku rada, i svojevrsna je različitost u odnosu na «riječku grupu».

Ono što je od samog početka bilo zajedničko gotovo svim odgajateljima – sudionicima edukacije, je prepoznatljiva osjetljivost za potrebe djece te želja i spremnost za unošenjem promjena u vlastiti rad, sukladno novim spoznajama o razvoju i načinima učenja djece. Samim tim bili su ostvareni i neophodni preduvjeti za početak uspješnog zajedničkog rada i učenja. Spremnost za učenje uključuje otvorenost, sumnju, kritičnost i znatiželju, čega također grupi ne nedostaje. Kao voditelj grupe, držim svojom zadaćom problematizirati i «dovesti u pitanje» dosadašnji način rada u svim mogućim segmentima, jer je evidentno da se u praksi često djeluje rutinski, «iz navike», gotovo mehanički, opterećeno brojnim predrasudama i stereotipima, pri čemu potrebe djeteta nerijetko dolaze u drugi plan. Jedino se iz kritičkog stava i može roditi ideja za promjenom i razvojem, pa je na takav način zasigurno začeta i ideja o usklađivanju vrtića s dječjom prirodom.

Planom edukacije obje grupe sudionika, «županijske» i «riječke», predvidjeli smo kontinuirane susrete jednom mjesečno, počevši od studenog 2003. godine, izuzev prosinca, i to svaki put u jednom od vrtića odgajatelja – sudionika. Ovakav način organiziranja pokazao se posebno motivirajućim za odgajatelje, a potaknuo je čitav niz interakcija na različitim nivoima, od samopromišljanja do intenziviranja dinamike odnosa među odgajateljima u vrtićkim timovima, između odgajatelja i ravnatelja, voditelja i stručnih suradnika, odgajatelja i roditelja, i naravno odgajatelja i djece, koji trebaju biti ishodište i razlog svih promjena.

Okvirni tijek svih radionica, odnosno zajedničkih susreta učenja, postavljen je na način da okosnicu čini izravno učenje u odgojno-obrazovnoj praksi (obilasci cjelokupnih vrtićkih prostora), nakon čega se odvija «refleksivni praktikum» (rasprava, promišljanje, argumentiranje, analiziranje, razmjena

utisaka, viđenja i stavova...). Tradicionalni model stručnog usavršavanja prisustvovanjem stručnom predavanju ili seminaru zamjenjen je tako usavršavanjem sudjelovanjem, tj. istraživanjem u kojem odgajatelj više stvara nego konzumira nova znanja, te razvija novu praksu (prema Slunjski, 2003). Tehnika i metoda razvoja kritičkog mišljenja i suradničkog učenja pripomogle su nam u pojašnjavanju, utvrđivanju i izricanju vlastitih stavova i znanja, kao i njegovu aktivnom transformiranju, odnosno sukonstruiranju. Time, zapravo, podupiremo tvrdnju o učenju koje je za dijete, ali i za nas odrasle, kooperativna i komunikacijska aktivnost, o čemu nam govore autori Gopnik, Meltzoff i Kuhl (2003, str.173), ističući činjenicu da «život započinjemo sa reprezentacijama svijeta, a potom ih zajedno s drugim ljudima oko nas, mijenjamo i revidiramo.»

Početni impuls za zajedničko učenje u našem županijskom vijeću i pokretanje promjena bila je prva radionica održana u dječjem vrtiću Galeb (u sastavu Centra predškolskog odgoja Kvarner Dječjeg vrtića Rijeka). Ovaj vrtić treću godinu za redom aktivno promiče ideju vrtića u skladu s dječjom prirodom, uz vođenje i superviziju prof. Arjane Miljak, koja je u nekoliko navrata iskazala zadovoljstvo razinom promjena i postignućima na planu reorganiziranja prostora, strukturiranja materijalnog okruženja i njegovog stavljanja u funkciju učenja i razvoja djece.

Započeo je time proces u kojem svaki odgajatelj, pa posredno i svaki uključeni vrtić, prema svojim konkretnim uvjetima, zrelosti i sposobnosti sudjeluje u procesu istraživanja i mijenjanja procesa odgoja i obrazovanja, vlastite prakse, ali i prakse svih sudionika zajedničke edukacije.

Planirajući «strategije za promjenu», grupa se u jednoj fazi usredotočila na moguće probleme s kojima bismo se mogli suočiti tijekom procesa promjena u koje ulazimo. Već kratka rasprava dovela nas je do prve, i vjerojatno jedine prave prepreke, a nju predstavljamo mi sami, sami sebi. O čemu se, zapravo, radi? Radi se, kako kaže Peter M. Senge (2003, str.21.) o mentalnim modelima, koji su «duboko ukorijenjene pretpostavke, generalizacije ili predodžbe koje utječu na naše poimanje svijeta i naše djelovanje». Potreba okretanja zrcala prema sebi (otkrivanju svojih unutrašnjih slika svijeta, djelotvornom prezentiranju svojih razmišljanja i otvaranju prema utjecaju drugih), kaže isti autor, omogućuje nam da postupno prevladamo reaktivni sklop misli («netko/nešto drugo stvara moje probleme») i prihvatimo mogućnost stvaranja i mijenjanja vlastite stvarnosti (prema Senge, 2003). Opredivši se za stručno usavršavanje odabrali smo tu mogućnost i taj put.

Kako je edukacija tekla u dosadašnjem periodu? Koje su bile njene značajke?

Do ožujka 2004. godine «**županijska grupa**» sastala se tri puta: inicijalni susret u vrtiću Galeb (studeni 2003.), drugi susret u vrtićima Zlatna ribica u Kostreni i Orepčić u Kraljevici (siječanj 2004.) i treći susret u kastavskim vrtićima Kockica i Vladimir Nazor (veljača 2004.).

Uvid u neposrednu praksu vrtića Galeb, kao i niz kritičkih pitanja potpomogli su raspravu o temeljnim pitanjima promjenjenog pristupa djeci, a mnoga od

njih rasvjetljena su i argumentirana stručnim mišljenjima i iskustvom odgajatelja koji u projektu već sudjeluju.

Druga i treća radionica donijele su posjet četirima vrtićima, među kojima i jednom privatnom. To što su se u jednom danu posjetila dva vrtića pokazalo se uistinu korisnim, jer su sudionici imali priliku uspoređivati određene segmente rada (prema zadanim smjernicama za promatranje i raspravu). Odgajatelji vrtića - domaćina pokazali su veliku angažiranost i dali do znanja koliko su stvarno spremni doprinjeti oživotvorenju ideje *vrtića u skladu s dječjom prirodom*, mijenjajući dosadašnje obrasce razmišljanja i djelovanja. Negdje to ide lakše, a negdje je potrebno uložiti više energije i ustrajnosti.

U zanimljivim raspravama osvjetljavane su različite okolnosti koje, po mišljenju odgajatelja određuju razvoj projekta *vrtića u skladu s dječjom prirodom* (veličina prostora, materijalna opremljenost, organizacijski uvjeti, stav ostalih odgajatelja, podrška ravnatelja i stručnih suradnika, očekivanja roditelja i njihova spremnost za suradnjom...) u različitim ustanovama iz kojih dolaze.

Mišljenje jednog odgajatelja, iskazano tijekom rasprave, odredilo je na neki način daljnji put ove grupe, a izraženo je imperativom – slijediti dječji interes i raditi na sebi (usavršavati se)!

Neke od poruka i zamisli odgajatelja iskazanih u evaluaciji radionica bile su:

- «zašto ne uključiti i druge odgajatelje / ravnatelje?»
- «razmjenjuju se iskustva pozitivna i ona manje pozitivna»
- «okosnicu nalazim u razmjeni iskustava, bogaćenju spoznaja, iskrenoj i kreativno nadahnutoj međusobnoj komunikaciji odgajatelja čiji je zajednički cilj - uvijek i prije svega – sretno i zadovoljno dijete»
- «malim koracima uvijek sve započinje – ni dijete ne može odmah trčati!»
- «mnoge stvari mi se sada čine jasnijim!».

«Županijska grupa» predstavlja spoj značajnih različitosti (smještenost vrtića od otoka do planinskog područja, status – državni ili privatni vrtić, uvjeti rada, predznanje odgajatelja...), pa se u tom smislu razvija i specifična dinamika odnosa, koju načelno možemo svesti pod zajednički nazivnik opredjeljenosti za promjene i spremnosti ulaganja vlastitog vremena i napora u cilju osobnih i zajedničkih postignuća. U tom smislu u grupi se razvija atmosfera povjerenja, prihvaćanja i istinske podrške.

“Riječka grupa”, u kojoj su cjeloviti odgajateljski timovi triju vrtića – Vežice, Rastočina i Zameta, također se u dosadašnjem periodu sastala tri puta. Prvi susret u vrtiću Galeb nastavak je imao u Vežici (siječanj 2004.), a zatim u vrtiću Rastočine (početkom ožujka 2004.). Specifičnost je ove grupe što su odgajatelji vrtića Vežica od ranije imali određena saznanja o projektu, te su prve stepenice već uspješno prešli. Posjet tom vrtiću dao je dodatnu motivaciju i potvrdu da prilagodba vrtića dječjoj prirodi donosi zadovoljstvo djeci i odgajateljima.

U ostala dva vrtića odgajatelji su iznosili iskustva dobrog timskog rada, što je svakako prednost u situaciji zajedničkog učenja i istraživanja prakse.

Poznata je činjenica da «kad timovi doista uče, ne samo da postižu iznimne rezultate, nego se i pojedini članovi razvijaju brže nego što bi se inače razvijali» (Senge, str. 23.).

I među članovima «riječke grupe» od početka je zavladała «pozitivna klima», entuzijazam i želja za upoznavanjem i razumijevanjem dječje prirode. Mogućnost otvorenog razgovora, postavljanja pitanja i rasprave o svim nedoumicama, stvorila je ozračje istinskog istraživanja, u kojem sami određujemo odredište, sukladno spoznajama do kojih dolazimo promatrajući djecu i njihove reakcije na unešene promjene. A promjena je uistinu bilo, što su djeca i roditelji ne samo primjećivali, nego i prihvaćali s oduševljenjem.

O razmišljanjima i dojmovima odgajatelja najbolje svjedoče njihove izjave u evaluacijama radionica:

- “učenje je proces koji traje cijeli život, osvjedočila sam se baš na ovom projektu”
- “potrebno je mijenjati stare navike dosadašnjeg rada, mijenjati sebe u korist djece i njihovih potreba”
- “jedva čekam da stignete k nama u goste!”
- “svaka promjena kreće od nas samih i našeg viđenja djece”
- “ovo je drugačije od moga dosadašnjeg iskustva, npr. odgajateljskog vijeća, seminara i dr.”
- “puno sam naučila i tek sada shvatila na koji način mogu promijeniti sebe i prostor u kojem djeca borave.” ...

Posebno zanimljiva rasprava u radionicama vođena je o stereotipima, odnosno ograničavajućim mentalnim modelima. Otkrivanje tih modela postavili smo kao trajnu zadaću tijekom zajedničke edukacije, u želji da ih što više osvijestimo i samim tim omogućimo njihovo prevladavanje. Pokazalo se da neki od modela determiniraju praksu značajnog dijela predškolskih djelatnika, a uvriježeni su do te mjere da na neki «nevidljiv» način sputavaju inicijative za promjenom. To su, primjerice, sljedeća ograničavajuća razmišljanja: «svaka grupa u vrtiću ima svoju sobu, nema igre na hodnicima», «starija grupa je nosilac aktivnosti u vrtiću», «starija grupa rješava radne listove - to je priprema za školu», «djeca u vrtiću trebaju poslije ručka odmarati» (ili) «starija grupa ne spava», «najbolje se može raditi sa čistim grupama», «prostor u vrtiću treba biti uređen u skladu s godišnjim dobom ili blagdanom», «likovne tehnike se ne mješaju», «škare i nož nisu za jasličare», «kompletan pribor za jelo trebaju koristiti samo djeca u šestoj godini života», «u jaslicama se manje radi», «vrtić i jasllice trebaju biti odvojeni», «nismo ništa napravili ako se nismo dobro prezentirali», «onaj tko dolazi u vrtić dolazi - kontrolirati!». Članovi ove edukacijske grupe identificirali su navedena «nepisana pravila», što govori o tome da su ograničavajuće mentalne modele osvijestili do te mjere da ih mogu problematizirati, relativizirati, raspravljati o njima s odmakom...

Uvidjeli smo da tijekom rasprave i refleksije prakse poteškoću zna predstavljati nemogućnost distanciranja pojedinih odgajatelja od osobnog «svidanja i nesvidanja», vlastitog ukusa ili naglašene potrebe za redom,

čistoćom ili estetikom (koja je osobna, subjektivna, nemjerljiva i relativna). U cilju prevladavanja ove «zamke» zadali smo si još jedan trajni zadatak, a to je postavljanje objektivnih kriterija za procjenjivanje kvalitete odgojno-obrazovnog rada (proporcionalno zadovoljavanju potreba djeteta i uvažavanju dječje prirode). U daljnjem radu (učenju) grupe nastojat ćemo zajednički utvrditi određene elemente, odnosno kriterije koji bi trebali pridonijeti usklađenijoj i lakšoj procjeni kvalitete postojeće prakse i promjena koje u njoj poduzimamo.

Stručno usavršavanje na temu *vrtića u skladu s dječjom prirodom* nastavljamo i dalje... Do kraja ove pedagoške godine ostala su nam još četiri susreta učenja za svaku grupu, u različitim vrtićima naše Županije. Što će se sve događati ne možemo predvidjeti. Kao što je dijete autor svog razvoja, a razvoj se ne može (i ne treba) unaprijed isplanirati, tako se i mi želimo slobodno otisnuti prema obzoru nošeni valovima zajedničke vizije.

LITERATURA:

- Miljak, A. (2002): «Vrtić – dječja kuća – Kako učiniti da vrtići budu u skladu s dječjom prirodom?», u Zborniku radova «Vrtić u skladu s dječjom prirodom – dječja kuća», Predškolska ustanova dječji vrtić i jaslice «Neven», Rovinj
- Gopnik, A., Meltzoff, A. N. I Kuhl, P. (2003): «Znanstvenik u kolijevci – što nam rano učenje kazuje o umu», Educa, Zagreb
- Senge, P. M. (2003): «Peta disciplina», Mozaik knjiga, Zagreb
- Slunjski, E. (2001): «Integrirani predškolski kurikulum – rad djece na projektima», «Mali profesor», Zagreb